CZU: 343.211:343.14 **https://doi.org/10.59295/sum3(183)2025_09**

CONSIDERENTE CU PRIVIRE LA STANDARDELE RENUNȚĂRII LA GARANȚIILE PROCEDURALE ÎN MATERIE PENALĂ

Igor DOLEA,
Universitatea de Stat din Moldova

Aspectele abordate vizează analiza legislației naționale din perspectiva compatibilității cu standardele Convenției Europene a Drepturilor Omului, în materia renunțării la garanțiile procedurale. Chiar dacă fiecare instituție dispune de particularități distincte, există standarde generale potrivit cărora renunțarea la garanțiile procedurale poate fi realizată cu condiția că persoana a conștientizat acest fapt, renunțarea a fost **însoțită** de garanții minime, proporționale cu dreptul limitat și renunțarea nu contravine vreunui interes public general. Fiecare caz concret revine instanțelor naționale de a veghea respectarea acestor condiții.

Cuvinte-cheie: *Drepturi procedurale, acordul de recunoaștere a vinovăției ,acordul de cooperare , în absentia, probe, Prezumția de nevinovăție, asistență juridică, control judiciar, căi de atac, interes public.*

CONSIDERATIONS ON THE STANDARDS FOR WAIVING PROCEDURAL GUARANTEES IN CRIMINAL MATTERS

The aspects addressed aim at analyzing national legislation from the perspective of compatibility with the standards of the European Convention on Human Rights, in the matter of waiving procedural guarantees. National procedural norms contain a range of institutions whose application implies the waiving of certain guarantees. Even if each institution has certain distinct particularities, there are general standards according to which the waiving of procedural guarantees can be carried out provided that the person was aware of this fact, the waiving was accompanied by certain minimum guarantees and the waiving does not contradict any general public interest. In each specific case, it is up to the national courts to ensure compliance with these conditions.

Keywords: *Procedural rights, plea agreement, cooperation agreement, in absentia, evidence, presumption of innocence, legal aid, judicial review, appeals, public interest.*

Introducere

Standardele Convenției Europene a Drepturilor Omului, așa cum au fost interpretate de către Curtea Europeană, nu împiedică o persoană, într-o cauză în care dispune de statut procesual, să renunțe, din propria sa voință, la garanțiile prevăzute de Convenție. Pornind de la faptul că nici litera, nici spiritul articolului 6 din Convenție nu împiedică vreo persoană să renunțe, expres sau tacit, la garanțiile procesului echitabil, Curtea Europeană a elaborat o gamă de standarde aplicabile unor asemenea gen de proceduri, afirmând că atunci când o acuzație penală împotriva inculpatului este stabilită printr-o formă prescurtată de examinare judiciară, aceasta duce, în esență, la renunțarea la o serie de drepturi procedurale. Cu toate acestea, Curtea, în permanență, a subliniat că renunțarea la anumite drepturi procedurale trebuie întotdeauna, pentru a fi considerată eficientă în sensul Convenției, stabilită în mod neechivoc și însoțită de garanții minime, proporționale cu importanța acesteia. În plus, nu trebuie să contravină vreunui interes public important [1]. Aceste condiții au fost identificate și de către Curtea Constituțională la examinarea unor sesizări din materie penală [2]. Normele procesuale naționale conțin mai multe instituții procesuale aplicarea cărora presupune o renunțare la anumite drepturi. În acest context obiectivul analizei vizează identificarea unor elemente ale standardelor, din perspectiva aplicabilității în procedura penală națională și evidențierea unor eventuale deficiențe. Așadar, ca renunțarea să corespundă standardelor aceasta trebuie stabilită în mod neechivoc, să fie însoțită de garanții minime, proporționale cu importanța acesteia și să nu contravină vreunui interes public important.

1. Renunțarea la drepturi stabilită în mod neechivoc

Condiția de a asigura că renunțarea la drepturi este stabilită fără echivoc înglobează o gamă de elemente, având ca finalitate confirmarea conștientizării de către persoană a faptului renunțării și a consecințelor unui asemenea exercițiu.

a) Terminologia utilizată

Standardul general aplicat de către Curtea Europeană este cel al „renunțării conștiente și înțelese", chiar dacă în diferite hotarâri terminologia utilizată nu este identică. Aceasta se datorează și diversității naturii instituțiilor în care este posibilă renunțarea la drepturile procedurale (procedurile sumare, procedura examinării *în absentia ,*renunțarea la probe ș.a.). De exemplu în *Dvorski*, potrivit Curții, orice renunțare urmează să fie stabilită de o manieră lipsită de echivoc, voluntară, bazată pe o alegere informată și clară [3]. În *Natsvlishvili și Togonidze* Curta menționează despre condiția unei negocieri acceptate în deplină cunoștință a faptelor cazului, a consecințelor legale și de manieră autentic voluntară [4]. Normele procesuale interne utilizează diferită terminologie în cazul renunțării la drepturile procedurale, chiar dacă nu neapărat cea a Curții. Se pare că în unele cazuri legislatorul a insistat mai mult pe aspectul formal al renunțării decât pe conștientizarea renunțării , aspect la care se vom reveni.

b) Modul în care persoana a renunțat

Evaluând modul în care renunțarea la drepturi a fost constatată, Curtea Europeană de fiecare dată analizează ansamblul de circumstanţe specifice ale cauzei respective. În cadrul analizei sunt relevante atât particularitățile instituției, dar și modului în care acuzatul și-a manifestat atitudinea sa față de renunțare. În opinia Curții renunțarea nu neapărat trebuie să fie directă, important este a fi benevolă, fără echivoc și în mod rațional conștientizată [5]. De exemplu, în *Mariani* inclulpatul nu a refuzat să participe la ședința de judecată, fiind în incapacitate fizică să participe, din motivul excutării unei sentințe în altă țară, existând prezumția că autoritățile cunoșteau acest fapt [6]. În alte cazuri, cum ar fi, de exemplu, *Natsvlishvili și Togonidze,* Curtea nu a constatat o violare a art. 6 din Convenție pe motivul că însuși reclamantul a cerut autorității de urmărire penală să facă aranjamentele pentru o negociere judiciară. Cu alte cuvinte, inițiativa a emanat de la acesta personal și nu se putea spune că a fost impusă de organele de urmărire penală. La fel acuzatul nu fusese supus oricărui tip de presiune inadecvată pe durata negocierilor cu procurorul și a înțeles complet conținutul acordului. La fel i s-au explicat drepturile procedurale și consecințele legale ale acordului și că decizia sa de a-l accepta nu a fost rezultatul niciunor presiuni sau false promisiuni [7]. Pe de altă parte în *Felix Guțu*, examinând întrebarea dacă reclamantul a renunțat la drepturile sale și modul în care a exprimat, Curtea a evidențiat constatarea Curții Supreme de Justiție din decizia sa, potrivit căreia cererea de amnistie formulată de către reclamant la procuratură constituia, de fapt, o recunoaștere a vinovăției. Curtea a constatatat că nici dispozițiile Legii privind amnistia, nici cele ale Codului penal sau ale Codului de procedură penală nu stabileau în mod expres că recunoașterea prealabilă a vinovăției era una dintre condițiile necesare pentru aplicarea actului de amnistie. Curtea, la fel, a considerat că acceptarea de către reclamant a amnistiei nu poate fi privită ca o mărturisire în sensul clasic sau ca un autodenunț prevăzut la articolul 264 din Codul de procedură penală [8].

Normele procesuale interne prevăd anumite garanții în ceea ce privește modul în care persoana renunță la drepturile procedurale. De exemplu, în cadrul procedurii de judecare pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală, expres este prevăzut prezența personală a acuzatului și înaintarea unui însris autentic cu privire la două aspecte: recunoașterea faptelor indicate în rechizitoriu și solicitarea ca judecata să se facă pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală. În cadrul procedurii acordului de recunoaștere a vinovăției sau a acordului de cooperare instanța este obligată să constate dacă acesta a fost încheiat benevol. Particularitățile procedurii *in absenția* impun constatarea renunțării în mod tacit prin lipsa unei reacții în cazul în care autoritățile au depus toată diligența de a informa persoana cu privire la proces. La fel refuzul inculpatului de a participa la judecarea cauzei se materializează, potrivit art. 321 CPP, printr-o declarație solemnă într-o ședință precedentă sau prezentând un înscris contrasemnat de apărătorul său prin care își manifestă dorința. Chiar dacă normele nu sunt similare, după cum este și firesc, rămâne o obligație pozitivă a instanței de a constata dacă a existat o renunțare la drepturi , iar modul în care persoana a renunțat are un impact al său.

c) Informarea clară și suficientă a persoanei cu privire la consecințele renunțării Obligație pozitivă de a informa persoana cu privire la consecințele renunțării la drepturile procedurale se înscrie în garanțiile prevăzute de art. 6 din Convenție. Este ceea ce rezultă implicit din aplicarea de către Curtea Europeană a criteriului denumit *„renunțare conștientă și informată”* [9]. În *Somogyi*, de exemplu, reclamantul a contestat în instanțele naționale autenticitatea semnăturii care i se atribuia și constituia unica probă capabilă să demonstreze că inculpatul fusese informat de instituirea procedurilor împotriva sa. În replică la acuzațiile reclamantului, autoritățile au respins toate încercările reclamantului de a apela la o cale de atac internă și au refuzat să redeschidă procedurile, sau timpul alocat pentru un apel [10].

Legislația procesuală națională menționează fragmentat despre informarea persoanei privind consecințele renunțării la anumite drepturi. De exemplu, în cadrul procedurii de judecare pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală se limitează la obligația instanței de a întreba inculpatul dacă solicită procedura și dacă nu are obiecţii. În cadrul procedurii acordului de recunoaștere a vinovăției sau acordului de cooperare *(art. 509 alin. (2) pct. 4 CPP)* expres se prevede obligația instanței de a constata dacă inculpatul înțelege consecințele acordului, pedeapsa și susține poziția sa privitor la acordul încheiat. La fel, în cadrul procedurii *in absentia* normele procesuale prevăd expres obligația de a informa în scris învinuitul despre consecințele neprezentării acestuia și posibilitatea derulării în lipsă *(art. 66 (2^2); art. 235 (4) CPP ș.a.)*. Oricum, la modul practic, indiferent de prevederile procedurale, ramâne a fi determinantă obligația autorităților de a informa persoana cu privire la consecințele renunțării chiar dacă poate, în unele cazuri, legislatorul expres nu a indicat acest fapt.

d) Renunțarea la drepturi nu poate fi stabilită doar prin prezumții

Prezumțiile de fapt sau de drept funcționează în fiecare sistem juridic. În mod evident, Convenția nu interzice astfel de prezumții în principiu, cu toate acestea, impune statelor să rămână în anumite limite, în această privință, în ceea ce privește materia penală [11]. De exemplu, în *Colozza*, analizând modul de citare și examinarea ulteriuară în *absenția*, Curtea a constatat că autoritățile italiene, nu s-au bazat mai mult decât pe o simplă prezumție dedusă din statutul de „latitante”, atribuit reclamantului faptul că se produsese o asemenea renunțare. În opinia Curții, această prezumție nu a oferit o bază suficientă ceea ce a permis, deja la această etapă de analiză, să constate că nu a fost de demonstrată citarea corespunzătoare și nu mai este necesar de a examina dacă renunțarea a fost benevolă și conștientă [12]**.** În acelaș context în sarcina învinuitului nu se pune demonstrarea că nu a intenționat să se sustragă justiției și nici că absența sa a fost explicată printr-un caz de forță majoră [13]. Totodată, este în sarcina autorităților naționale să aprecieze dacă scuzele furnizate de învinuit pentru a-și justifica absența au fost valabile sau dacă elementele depuse la dosar au permis să se concluzioneze că absența sa era în afara controlului său [14]. Prin urmare, prezumția că persoana nu renunță la drepturile procedurale funcționează atâta timp cât nu se va stabili fără echivoc viceversa**.**

e) Acuzatul în mod rezonabil trebue să conștientizeze consecințele

În mod constant Curtea Europeană ține să sublinieze că, înainte ca un acuzat să poată fi considerat că a renunțat implicit, prin comportamentul său, la un drept important în temeiul articolului 6 din Convenție, trebuie să se stabilească că „ar fi putut prevedea în mod rezonabil consecințele unei renunțări la drepturile sale procedurale [15]. De exemplu, în *Pishchalnikov* persoana acuzată în mai multe infracțiuni după reținere a fost audiată în lipsa avocatului, iar a doua zi la alte audieri acesta a renunțat la apărător. Condamnarea a fost bazată și pe probele administrate în lipsa apărătorului. Curtea a menționat că în absența asistenței juridice, acuzatul nu a putut evalua în mod corespunzător consecințele deciziei sale de a mărturisi în lipsa avocatului. Astfel, declarațiile reclamantului, date fără consultarea unui avocat, nu indicau o renunțare la dreptul privind asistență juridică [16]. Pe de altă parte, în speța *Jones* procesul a derulat *în absentia,* iar Curtea Europeană a considerat că reclamantului, în calitate de neprofesionist, nu i se putea aștepta să înțeleagă că neprezentarea sa la data stabilită ar avea ca rezultat judecarea sa și condamnarea în absența sa și în lipsa unei reprezentări legale. Totuși Curtea nu a constatat o încălcare notând că, după arestarea sa, reclamantului i s-a permis să facă apel împotriva condamnării, în ciuda expirării termenului relevant. A fost prezent la ședința de judecată în fața Curții de Apel și a avut reprezentare juridică și ar fi fost liber să solicite ca noi probe să fie prezentate. El ar fi putut să facă uz de acest drept , dar a ales să nu solicite admiterea de noi probe sau să facă vreo afirmație care să sugereze că probele criminalistice [17].

Așadar, condiția generală ca o renunțare la drepturile procesuale să fie stabilită în mod neechivoc înglobează o gamă de elemente constitutive. Persoana trebuie să conștientizeze în mod rezonabil eventualele consecințele ale renunțării. Un rol important are analiza circumtanțelor și modului în care persoana și-a manifestat dorința sau acceptul privind renunțarea. Pentru a asigura ca renunțarea la drepturile procesuale șă fie manifestată într-o manieră lipsită de echivoc este necesară o informare clară și suficientă a persoanei cu privire la consecințele renunțării și conștientizarea de către persoană a acestora.

2. Garanții minime proporționale cu dreptul limitat

Asigurarea unor garanții minime proporționale cu dreptul limitat este o a doua condiție a standardului în cadrul renunțării la drepturile procedurale.Condiția se raportează la natura dreptului limitat și volumul garanțiilor comensurabile cu importanța dreptului. Garanțiile necesare de a fi asigurate sunt într-o dependență organică de natura dreptului limitat , având în fiecare caz particularitățile specifice :

a) Informarea cu privire la drepturi

În *Ibrahim* Marea Cameră a Curții Europene a arătat că pentru a se asigura că protecția conferită de dreptul la un avocat, de dreptul de a păstra tăcerea și de dreptul de a nu contribui la propria acuzare sunt concrete și efective, este esențial ca suspecții să ia cunoștință de acestea. Este ceea ce rezultă implicit din aplicarea de către Curte a criteriului denumit *„renunțare conștientă și informată"* în cazul în care se invocă o renunțare la drept. În principiu nu poate exista o justificare pentru omisiunea **încunoști**ințării acuzatului asupra acestor drepturi. Atunci când, cu toate acestea, persoana nu a fost încunoștiințată, Curtea trebuie să examineze dacă, sub rezerva acestei omisiuni, procedura în ansamblu a fost echitabilă [18].

b) Informarea cu privire la acuzțiile aduse

Informarea suficientă a persoanei cu privire la natura acuzărilor, natura procedurii care urmează a fi aplicată și consecințele aplicării acesteia se înscrie în cadrul garanțiilor fundamentale protejate de art. 6 par. 3 lit. a din Convenția Europeană. Totuși în funcție de natura procedurii modul de informare poate să difere. În cazul în care persoana solicită expres aplicarea acordului de reconoaștere a vinovăției, de cooperare, sau procedura prevăzută de art. 364[1] CPP este firesc că aceasta cunoaște despre acuzațiile aduse împotriva sa,iar normele procesuale instituie obligația instanțelor de a analiza suficiența informării acesteia. O situație particulară este procedura *în absentia*, îndeosebi modul în care a fost informată persoana cu privire la acuzațiile aduse în această procedură. Acest fapt este firesc având în vedere că persoana nu participă la înaintarea acuzării. Curtea reiterează de fiecare dată că autoritățile au obligația pozitivă de a depune toată diligența pentru a asigura că persoana să aibă informații cu privire la deschiderea procedurilor penale în privința sa [19]. Modul în care persoana a fost informată se examinează în fiecare caz reeșind din circumstanțele concrete. De exemplu, în *Sejdovic* Curtea a considerat că nu s-a demonstrat faptul că reclamantul deținea suficiente cunoștințe despre urmărirea penală și acuzațiile aduse împotriva sa. Astfel, nu poate concluzionavcă acesta încercase să se sustragă procesului sau că renunțase în mod neechivoc la dreptul său de a se prezenta în fața instanței [20]. Pe de altă parte Curtea nu a constatat o încălcare a dreptului la un proces echitabil atunci când persoana acuzată a fost informată cu privire la data şi la locul procesului [21]. La fel nu s-a constatat o încălcare în cazul în care reclamantul a contribuit, în mare măsură, la producerea unei situații care l-a împiedicat să apară în fața instanței și a indus în eroare instanța din altă țară, făcând declarații echivoce și chiar, în mod intenționat, imprecise [22]**.** Prin urmare, existența unei obligații pozitive ale autorităților de a asigura informarea persoanei, nu eliberează în mod absolut persoana de a avea o reacție în cazul în care aceasta a fost înștiințată de către autorități cu privire la procesul împotriva sa. În acest sens Curtea Constituțională a subliniat, că lipsa de reacție din partea acuzatului nu trebuie să paralizeze procedura instanței [23].

c) Prezumția de nevinovăție

În judrisprudența sa Curtea Constituțională a abordat și funcționalitatea în procedurile sumare ale prezumției de nevinovăție. În mod special Curtea a arătat că în procedurile în care se condiționează renunțarea la anumite drepturi, persoana beneficiază de prezumţia de nevinovăţie atât timp cât vinovăţia sa nu este stabilită „dincolo de orice îndoială rezonabilă". În ipoteza în care s-a dispus judecarea cauzei în baza probelor administrate în faza de urmărire penală, însă ca urmare a analizei probelor prezentate se ajunge la concluzia că făptuitorul nu este vinovat de cele imputate, judecătorul nu va putea pronunţa o

sentinţă de condamnare. Altfel spus, simplul fapt al recunoaşterii vinovăţiei şi al dispunerii judecării cauzei conform articolului 364[1] din CPP nu echivalează cu pronunţarea unei sentinţe de condamnare. Din contra, dacă instanţa de judecată va constata în cadrul examinării conform procedurii simplificate, că au apărut circumstanţe care exclud aplicarea dispoziţiilor articolului 364[1] din Codul de procedură penală, ea trebuie să reia cercetarea judecătorească sau să dispună judecarea cauzei în procedura obişnuită, putând adopta o sentinţă de achitare. La fel principiul prezumţiei nevinovăţiei nu este încălcat nici în situaţia în care în cauza penală disjunsă vor fi chemate să dea declaraţii persoanele care au fost judecate în procedura simplificată. În acest context Curtea a dezvoltat și alte raționamente cum ar fi sarcina probei care nu se inversează odată cu renunțarea la drepturi [24]. În ce privește dreptul la tăcere, care derivă din prezumția de nevinovăție, în procedurile care prevăd renunțarea la drepturi acesta poartă un caracter specific. Aceasta, deoarece aplicarea unor proceduri sumare este condiționată de depunerea declarațiilor persoanei acuzate, cum ar fi, de exemplu, în cadrul acordul de recunoaștere a vinovăției, acordul de cooperare sau procedura de judecare pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală. Totuși renunțarea la dreptul la tăcere, în asemenea proceduri, nu intră în contradicție cu garanțiile minime acordate, fiind o acceptare benevolă și conștientizată având ca o consecință compensatorie ulteriuara atenuare a sancțiunii penale.

d) Dreptul la asistență juridică

Curtea Europeană menționează în mod constant că nici litera și nici spiritul articolului 6 din Convenție nu împiedică o persoană să renunțe din propria sa voință, fie expres, fie tacit, la dreptul la asistență juridică [25]. În cadrul procedurilor care determină renunțarea la drepturi se pare că nu ar fi situații în care ar putea afecta dreptul la apărare. Aceasta deoarece legea obligă participarea avocatului ca și în procedurile generale. Pe de altă parte, problema asigurării dreptului la apărare este sensibilă în procedura de judecată *in absentia*. Potrivit Curții Europene legislația trebuie să descurajeze absențele nejustificate, dar aceasta nu le poate penaliza prin crearea de excepții de la dreptul la asistență juridică. Cerința legitimă ca inculpații să participe la audierile în instanță poate fi satisfăcută prin alte mijloace decât privarea de dreptul de a fi apărat [26]. Raționamentul a fost reiterat frecvent în cauze în care Curtea Europeană a observat că formularea din norma națională nu a prevăzut oportunitatea de a înainta cauza apărării chiar în absența reclamantului [27]. Un termen insuficient pentru a contacta un avocat în cadrul procedurile *in absentia* la fel a fost constatat ca o încălcare a dreptului la apărare [28]. Acuzatul urmează a fi informat cu privire la participarea avocatului, inclisiv în situația în care alte persoane au angajat avocatul. În *Dvorski* reclamantul s-a plâns că, după arestare, poliţia i-a interzis accesul la un avocat pe care părinţii săi îl angajaseră să îl reprezinte şi, prin urmare, a fost nevoit să accepte serviciile unui avocat numit de către poliţie şi a fost constrâns să se autoincrimineze fără să beneficieze de asistenţa juridică a unui avocat ales [29]. La fel în situația în care acuzatul a fost apărat de un avocat desemnat de membrii al familiei sale nu indică la faptul că acesta avea cunoștințe suficiente despre procedurile judiciare [30]. Pe de altă parte, Curtea nu a constatat o încălcare a art. 6 par. 3 lit. c) în *Demebukov* în cazul în care reclamantul a fost condamnat în absentia și i s-a refuzat dreptul la rejudecare, reclamantul fiind prezent și asistat de un avocat, potrivit propriei alegeri și aflându-se în posesia unor cunoștințe suficiente privind procedura penală împotriva sa și a complicilor săi [31].

Se pare că legislatorul național a depus suficientă diligență pentru a asigura ca la examinarea cauzei in absența să fie asigurat pe deplin dreptul la asistență din partea unui avocat. Totuși pot exista, în opinia noastră, riscuri la rejudecarea cauzei, problemă la care vom reveni

e) Accesul la probe

Asigurarea accesului la probe este un drept care derivă din principiul egalității armelor, manifestându-se și în materia renunțării la drepturile procesuale. Există anumite particularități în funcție de natura procedurii. Îndeosebi problema de acces la probe devine acută, după cum este și firesc, în cazul judecării *in absentia,* odată ce persoana nu este prezentă la examinarea cauzei sale. În *Sanader* Curtea a menționat că reclamantul, care a fost judecat *in absentia*, nu a avut oportunitatea de a supune probele pe care se bazau acuzațiile sale argumentării contradictoriale, sau să conteste condamnarea sa în fața Curților de Apel competente [32]**.**

Legislația internă diferă, de la o procedură la alta, în materia dată. De exemplu, acordul de recunoaștere a vinovăției sau a acordul de cooperare trebuie să conțină și mențiunea cu privire la mijloacele de probă care

au fost acceptate de către acuzat, iar înainte de trimiterea în judecată a cauzei, materialele dosarului sunt prezentate învinuitului și apărătorului său pentru a lua cunoștință de ele *(art. 506 CPP)*. La fel și partea descriptivă a sentinței, în asemenea proceduri, trebuie să cuprindă probele, prezentate de procuror și acceptate de învinuit *(art. 509[1] CPP).* Pe de altă parte, la finalizarea urmăririi penale *în absentia* materialele cauzei penale se prezintă apărătorului, căruia i se înmânează sub recipisă și copia rechizitoriului. Norma crează riscul că materialele cauzei vor fi transmite odată cu rechizitoriul și nu în mod separat la diferite termene ca în procedura generală, fapt ce riscă afectarea principiului egalității armelor.

f) Renunțarea la probe

În *Murtazaliyeva* Curtea Europeană a utilizat același raționament ca și în alte cauze în care s-a pus în discuție chestiunea renunțării la probe, menționând că nici litera, nici spiritul art. 6 din Convenție nu împiedică o persoană să renunțe în mod voluntar, explicit sau tacit la probe, ca și în alte cazuri în care se renunță la drepturile procedurale. În speță, Curtea a constatatat că, în unele ședințe reclamanta, asistată de avocații săi, a acceptat să se dea citire declarației inițiale a martorului și nu a cerut audierea acestora. Examinând jurisprudența anteriuară și comparând-o cu situația din speță Curtea nu a găsit o încălcare a art. 6 din Convenție [33].

Normele procesuale interne admit situația în care părțile pot renunța la unele probe pe care le-au propus *(art. 328 CPP).* Instanței îi revine un rol formal de a pune în discuție renunțarea, iar dacă nu s-a solicitat examinarea lor de către altă parte dispune neexaminarea. Un asemenea rol al instanței pare a fi nejustificat de pasiv. Aceasta deoarece, în opinia noastră, în justiția penală proba nu poate depinde doar de voința părții, îndeosebi a părții acuzării. Cu alte cuvinte, din momentul administrării, proba capătă valoare ce revine intereselor justiției și în asemenea cazuri aplicând principiul *„favor defensionio",* instanța, nu doar apărarea, ar putea respinge din oficiu cererea acuzării de renunțare la probă dacă va considera că proba este în favoarea inculpatului [34].

g) Asigurarea unui control judiciar eficient

Limitarea drepturilor în cadrul procedurilor urmează a fi supusă controlului judiciar, acesta fiind un drept inalienabil. Controlul judiciar are particularitățile sale în diferite proceduri. De exemplu, în cadrul acordului de recunoaștere a vinovăției, chiar dacă rolurile părților sunt aparent decizionale, cu privire la condițiile încheierii, controlul judiciar ramâne a fi decizional. În acest aspect Curtea Europeană a menționat că și atunci când se pune în discuție o înțelegere cu autoritatea de urmărire penală asupra sentinței și necontestând acuzațiile, acuzatul renunță la dreptul său privind examinarea pe fond a cauzei penale împotriva sa, prin analogie cu principiile privind validitatea acestor renunțări, conținutul negocierii și echitatea manierei în care aceasta a fost efectuată între părți a trebuit supusă unui control judiciar suficient [35].

Curtea Constituțională a accentuat la fel asupra importanței asigurării unui control judiciar în condițiile renunțării la drepturile procedurale și asupra rolului instanței în asemenea proceduri. De exemplu, la examinarea unor dispoziții din art. 364[1] CPP, Curtea a menționat că instanțele sunt responsabile de analiza circumstanțelor faptei chiar dacă inculpatul reconoaște comiterea acesteia. De asemenea, instanței de judecată îi revine sarcina încadrării juridice a faptelor și nu este obligată să adopte încadrarea dată de către procuror [36].

Garanția privind controlul judiciar este obligatorie și pentru alte proceduri care prevăd renunțarea la drepturile procedurale. **Î**n cadrul acordului de recunoaștere a vinovăției sau a acordului de cooperare instanța verifică respectarea prevederilor legale și poate fixa un termen pentru înlăturarea omisiunilor *(art. 508 CPP)*. La examinarea condițiilor de finalizare a urmăririi penale *în absentia* rolului judecătorului de instrucție este complex incluzând și competența de a administra probe, inclusiv din oficiu *(art. 305[1] CPP)*. Competențe similare sunt stabilite pentru instanțe la examinarea acordului judiciar de interes public *(art. 523[5] CPP).*

h) Dreptul la căile de atac

Standardele stabilesc un drept al acuzatului de a beneficia de posibilitatea unor căi de atac în funcție de anumite particularități ale procedurii respective. Potrivit Curții Europene atunci când un individ a fost condamnat în urma procedurilor care au determinat încălcări ale cerințelor art. 6 din Convenție, o rejudecare sau redeschidere a cazului, dacă este cerut acest lucru, reprezintă în principiu, o modalitate corespunzătoare de redresare a încălcării [37]. Astfel, pentru ca procedurile care au condus la condamnare să nu reprezinte

„o negare a justiției”, acesta ar fi trebuit să aibă oportunitatea redeschiderii acestora și clarificarea fondului acuzațiilor înaintate [38].Totuși, pot exista anumite particularități. În *Nataşvili*, de exemplu, Curtea a menționat că este normal ca domeniul de aplicare al exercitării dreptului la o cale de atac să fie mai limitat cu privire la o condamnare în baza unui acord negociat, care reprezintă o renunțare la dreptul la examinarea cauzei pe fond, decât este în cazul unei condamnări pe baza unui proces penal obișnuit. Curtea a fost de părere că, prin acceptarea acordului negociat, odată cu renunțarea la dreptul la un proces obișnuit, acuzatul a renunțat și la dreptul său la o cale de atac obișnuită. Prin urmare, aceasta nu a reprezentat o restrângere arbitrară și contrară cerinței analoage de rezonabilitate, prevăzută de articolul 2 din Protocolul nr. 7 [39]. Pe de altă parte, examinând problema obligarii persoanei de a se prezenta la procesul examinat *in absentia*, Curtea Europeană stabilește dacă mijloacele procedurale pentru rejudecare oferite de autorități au respectat cerința de eficacitate. În unele cazuri Curtea poate constata o disproporționalitate în ceea ce privește posibilitatea de a cere o rejudecare, cum a fost, de exemplu, în cauza *Sanader*. În speță, Curtea a identificat două motive care au stat la baza unei asemenea constatări. În primul rând, rejudecarea nu se putea aplica, în principiu, pentru redeschiderea automată a procedurilor, decât dacă se prezentau în persoană la autoritățile judiciare. În al doilea rând, obligația ca un individ judecat *in absentia* să se prezinte în fața autorităților și să ofere o adresă de reședință a fost considerată nerezonabilă și disproporționată [40]. Totuși, în procedurile respective, ca și în alte cazuri examinate de către Curte, un factor important este vizat de particularitățile cauzei. De exemplu, în *Jones* Curtea nu a constatat o încălcare, în condiția în care persoana a fost condamnată în lipsă. Aceasta, deoarece după ulteriuara arestare a sa, reclamantului i sa permis să facă apel împotriva condamnării, în ciuda expirării termenului relevant. Acesta a fost prezent la ședința de judecată în fața Curții de Apel și a avut reprezentare juridică deplină pe cheltuială publică. Reclamantul ar fi fost liber să solicite ca noi probe să fie prezentate, sau să facă vreo afirmație care să sugereze că probele criminalistice care îl leagă de jaf nu sunt de încredere [41].

În ce privește normele naționale se observă unele probleme în cadrul procedurii de examinare *in absentia*. Potrivit normelor reluarea procesului este imposibilă în mai multe situații inclusiv în cazul în care persoana condamnată a avut un apărător ales care a participat la judecarea cauzei în prima instanță *(art. 465[5] CPP)*. Acestă normă poate crea riscuri, de similitudini cu speța *Topi* [42] în care avocatul a fost desemnat de membrii familiei. Curtea a constatat o violare a art. 6 din Convenție observând și faptul că nu s-a demonstrat că inculpatul a autorizat în mod explicit sau implicit apelul membrilor familiei sale, iar legislația internă nu prevedea drpetul la rejudecare.

3. Renunțare nu trebuie să contravină niciunui interes public

Curtea Europeană abordează problema privind compatibilitatea renunțării la drepturile procedurale cu un interes general de fiecare dată când sunt examinate respectarea condițiilor de renunțare [43]. Aspectele în care pot fi ridicate întrebări privind interesul general sunt de diferită natură. Revine sarcina instanțelor naționale de a examina o asemenea compatibilitate.

a) Cu privire la noțiunea de „interes public”

În mod firesc nu ar putea exista o definiție generală exhaustivă a noțiunii de „interes public”. În fiecare caz este necesar de a pune în balanță importanța valorilor concurente și proporționalitatea limitării. Reiterăm că testul privind afectarea unui interes general urmează a fi aplicat reeșind din circumstanțele concrete ale cauzei și de garanțiile compensatorii. Potrivit Curții Europene chestiunile de interes general se referă la cele care afectează publicul într-o asemenea măsură încât acesta să își poată manifesta în mod legitim un interes pentru ele, care le stârnește atenția sau care îi îngrijorează semnificativ, în special pentru că se referă la bunăstarea cetățenilor sau la viața comunității [44]. În dreptul intern noțiunea de *,,interes general”* se raportează la prevederile constituționale. Art. 54 din Constituție consființește garanțiile în cazurile în care drepturile constituționale sunt limitate. Curtea Constituțională s-a pronunțat asupra anumitor aspecte cum ar fi dreptul la informație [45], sau dreptul de proprietate [46]. În ce privește dreptul la informație care are o tangență cu publicitatea procesului, normele legislative dau o definiție a termenului de *,,informații de interes public”*, menționând că acestea sunt *,,toate informațiile deținute de furnizorii de informații, indiferent de suportul de stocare (pe hârtie, în formă electronică sau în orice alt format)*” [47]. Codul administrativ la fel în art. 18 definește noțiunea de ,,interes public” stabilind că aceasta vizează ordinea de drept, democrația,

garantarea drepturilor și a libertăților persoanelor, precum și obligațiile acestora, satisfacerea necesităților sociale, realizarea competențelor autorităților publice, funcționarea lor legală și în bune condiții.

În procesul penal termenul de interes public este utilizat mai recent odată cu modificarea art. 321 din Cod. Legea procesuală utilizează și o terminologie sinonimă cum ar fi „interesele justiţiei" care pot condiționa o ședință închisă sau participarea obligatorie a apărătorului. La fel interesele justiției determină aplicarea măsurilor de protecția a martorului, sau audierea martorului minor ș.a. Există și altă terminologie utilizată în Codul de procedură penală cu tangență la anumite interese. Curtea Supremă a interpretat noțiunea de *interesele justiției*, în cadrul dreptului la apărare, menționând că la aprecierea unor asemenea interese urmează le luat în considerație complexitatea cazului, capacitatea bănuitului, învinuitului sau inculpatului de a se apăra singur, de importanţa şi pericolul faptei, de a cărei comitere este bănuită sau învinuită persoana, şi de sentinţa probabilă [48].

Așadar, noțiunea de interes public în cadrul procesului penal este una generică, iar ca punct de pornire ar putea servi prevederile constituționale prevăzute în art. 54 din Legea Supremă.

b) Publicitatea

Într-o categorie de cauze Curtea Europeană a examinat și chestiunea privind existența sau inexistența unui interes public în cazul în care renunțarea la drepturi presupunea o ședință închisă. De exemplu, în *Håkansson și Sturesson* Curtea a constatat că întrucât recursul reclamanților a contestat în principal legalitatea licitațiilor și din moment ce în Suedia au loc de obicei astfel de proceduri fără o audiere publică, s-ar fi putut aștepta ca reclamanții să ceară o astfel de audiere dacă ar fi considerat important ca una să aibă loc. Cu toate acestea, nu au făcut-o [49]. În *Hermi* Marea Cameră a Curții a constatat că lipsa de publicitate a procedurii a rezultat din adoptarea procedurii abreviate, o abordare simplificată pe care reclamantul însuși a solicitat-o de bunăvoie. Această procedură prezintă avantaje incontestabile pentru învinuit, pe de altă parte, procedura prescurtată este însoțită de o diminuare a garanțiilor procesuale oferite de dreptul intern, în special în ceea ce privește publicitatea procesului și posibilitatea de a solicita producerea de probe neconținute în dosarul de urmărire penală [50].

Așadar, se conturează două aspecte contradictorii ale problemei referitoare publicitatea procesului și interesul public din perspectiva renunțării la drepturi. Pe de o parte părțile, în special acuzatul, având dreptul garantat la publicitatea procesului ar putea renunța la acest drept. Pe de altă parte publicul ar avea dreptul să participe la ședințele de judecată. Totuși, dreptul publicului sau a presei nu poate fi pus pe cântar de egalitate cu dreptul părților. Prin urmare, problema publicității poate fi pusă prioritar în raporturile dintre părți și nu dintre părți și interesul general. Pe de altă parte, în cazul în care există o divergență dintre opinia inculpatului și a părții vătămate cu privire la publicitate,instanța luând decizia cu privire la modul de desfășurare a procesului, va aplica și regula *ingerinței minime* în raport cu partea dezavantajată. În ceea ce privește respingerea de către instanță a cererii motivate a inculpatului, cu privire la o ședință închisă, în favoarea unei ședințe publice, reeșind din interesul general, aceasta pare a fi o situație cu totul excepțională.

c) Prezența la proces

Prezența la propriul proces este un drept inerent al persoanei fiind o garanție a procesului echitabil. Totuși, renunțarea la drept nu poate ridica probleme dacă a fost conștientă și în cunoștință de consecințele care survin. Întrebarea în acest sens vizează posibilitatea respingerii cererii de renunțare de a participa la proces din perspectiva unui interes public. Examinând o sesizare cu privire la art. 321 din Codul de procedură penală, Curtea Constituțională a trasat anumite linii directorii în materie. Curtea a notat că, deși prezența inculpatului în ședință are o importanță deosebită pentru asigurarea caracterului echitabil al procesului, iar legislatorul are obligația pozitivă să instituie mecanisme care să-i asigure prezența la ședință, acestea nu trebuie să paralizeze procedura instanței de judecată, împiedicând, pur și simplu, desfășurarea procesului. În acest context, Curtea a subliniat că, atunci când sunt puse în balanță aceste două principii, legislatorul trebuie să găsească echilibrul corect, adică soluția care nu subordonează un principiu în detrimentul altuia, ci soluția care identifică un compromis optim [51].

Așadar, pornind de la raționamentele Curții se poate de acceptat existența unor eventuale situații în care interesul public poate determina respingerea cererii de examinare a cauzei în lipsa inclpatului. În opinia noastră aceasta poate fi raportată la interesele altei părți cum ar fi partea vătămată sau partea civilă, înde-

osebi în situația în care acestea fac parte din grupurile vulnerabile. În asemenea cazuri balanța pe care se va pune interesele trebuie să încline spre necesitatea prezenței inculpatului, fie și doar pentru a depune declarații care ar clarifica anumite aspecte.

d) Asistență juridică

În *Simeonovi,* Marea Cameră a Curții Europene reiterând principiile consolidate referitoare la standardele în cazul renunțării la drepturi, a acceptat că acestea se aplică și dreptului privind asistență juridică. Curtea a trasat unele concluzii importante pentru practicile interne. Așadar, în opinia Curții chiar presupunând că reclamantul nu a solicitat în mod expres asistența unui avocat în timpul reținerii sale, nu se putea presupune renunțarea implicită a acestuia. La fel nu s-a susținut existența vreunui „motiv imperios” care să justifice restrângerea accesului reclamantului la un avocat în timpul reținerii sale în arestul poliției (risc iminent pentru viața, integritatea fizică sau securitatea altuia) și legislația națională nu prevedea excepții de la dreptul la avocat [52].

În normele naționale sunt enumerate cazurile de participarea obligatorie a apărătorului în cadrul procesului penal *(art. 69 CPP)*. Cazurile date ar putea servi ca punct de pornire la analiza chestiunii privind respingerea cererii de renunțare la dreptul la asistență juridică din perspectiva interesului general prevăzut în art. 69 CPP.

e) Renunțarea la probe

Într-o serie de cauze Curtea Europeană a examinat problema renunțării la probe, luând în considerare diverse aspecte de fapt **și** de drept înainte de a concluziona că reclamanții ar fi renunțat la dreptul său de a examina probele. De exemplu, în *Makeiev* Curtea, admițând că reclamantul nu s-a opus citirii declarațiilor pe care le-au făcut în faza preliminară a constatat, cu toate acestea, că având în vedere solicitările sale repetate de a asigura prezența martorilor în instanță, nu a putut constata că acesta ar putea fi considerat că a renunțat fără echivoc la dreptul de a-i interoga [53]. Pe de altă parte în *Murtazalieva*, citată supra, Marea Cameră, identificând anumite circumstanțe, a constatat că reclamanta a renunțat conștient la dreptul său de a audia martorii, prin acceptarea citirii declarației inițiale a martorului în ședință și prin nerepetarea cererii pentru citarea martorului [54].

Așadar, respingerea cererii de renunțare la probe,pe motivul existenței unui interes general, implică o interpretare extensivă a normei sau o modificare a art. 328 CPP și atribuirea unei competențe extinse a instanței de a respinge cererea de renunțare la probe în cazul constatării unui interes general. Interesul general poate viza iminent drepturile acuzatului dar și a persoanelor din grupurile vulnerabile inclusiv a victimelor.

f) Interesul general din perspectiva persoanei prejudiciate

Reamintim că, potrivit jurisprudenței Curții Europene, art. 6 § 1 din Convenție nu garantează dreptul la o *„răzbunare privată”,* nici pe cel de a intenta o *actio popularis* în scop de pedepsire a unei persoane [55]. Principiul care derivă din hotarârea *Perez* se aplică inclusiv în procedurile care determină renunțarea la unele drepturi procedurale. Problema asigurării drepturilor în asemenea gen de proceduri a fost obiectul de analiză și a Curții Constituționale în cadrul examinării unei excepții de neconstituționalitate , fiind pusă în discuție problema respectării drepturilor părții vătămare și părții civile în cadrul judecării cauzei pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală. Curtea Constituțională a trasat anumite linii directorii care au contribuit la o practică judecătorească constantă. În opinia Curții există minimul de garanții care poate fi acordat părții vătămate în cadrul procedurilor judiciare simplificate .Curtea a reținut că prin stabilirea unor reguli speciale de procedură și prin aplicarea acestora în cazul recunoașterii săvârșirii faptelor indicate în rechizitoriu de către inculpatul care solicită ca judecata să se desfășoare în procedura simplificată nu se aduce atingere esenței dreptului de acces liber la justiție al părții vătămate [55].

Așadar, victimele infracțiunilor nu se privează de anumite drepturi ce țin de latura civilă a cauzei spre deosebire de latura penală în care drepturile victimelor sunt limitate și în procedura generală.

g) Interesul general din perspectiva drepturilor martorului

Chestiunea cu privire la renunțarea de către martor la unele drepturi poate fi pusă în discuție cel puțin în materia imunității de a nu se autoincrimina. Discuție *ține de păstrarea imunității îndeosebi în cazurile în care* cauza penală a fost disjunsă iar persoanele care au fost acuzate într-o cauză sunt citate ca martor în

altele. Curtea Europeană și-a expus opinia pentru asemenea categorii de situații din perspectiva echității procesului. Curtea a examinat, de exemplu, situații în care refuzul uni fost coinculpat de a se folosi de dreptul de a nu se autoincrimina a fosta recunoscut de instanțe [56]. La fel În *Navalnyy* **şi** *Ofitserov* Curtea a trasat două garanții în cazul în care martorul este chemat ***să*** depuie declarații în dosarele disjunse. Prima garanție viza instanţele naționale care trebuiau să se abţină de la afirmații ce ar putea avea un efect prejudiciabil asupra procedurilor pendinte. A doua garanție se referea la inadmisibilitatea ataşării *res judicata* a unor fapte admise într-un caz la care persoanele nu participaseră [57].

Așadar, urmează ca instanțele de judecată să analizeze dacă audierea în calitate de martor a unei persoane care a fost acuzat pentru aceeași faptă ar putea afecta echitatea. În cazul acceptării audierii proba dată nu poate avea o valoare determinantă pentru cauza penală examinată și necesită a fi apreciată în raport cu alte probe. La fel urmează a fi respectate și condițiile de subsidiaritate – audierea doar în situații când au fost epuizate toate căile de a obținere a unor noi probe.

Concluzii

Instituțiile procesuale prevăzute de legislația națională, în materia renunțării la drepturile garantate, corespund în cea mai mare parte standardelor Convenției Europene a Drepturilor Omului și revine jurisprudenței sarcina de a le aplica, reeșind din circumstanțele concrete ale cauzei. Instanțele urmează să stabilească în fiecare caz dacă persoana a conștientizat rezonabil consecințele renunțării la drepturi, inclusiv modului în care a renunțat. Cu alte cuvinte este necesar de a garanta că renunțarea la drepturile procesuale a fost manifestată într-o manieră lipsită de echivoc. Este o obligație pozitivă a autorităților de a asigura garanții minime proporționale cu dreptul limitat, inclusiv în ce privește informarea persoanei cu privire la drepturile procedurale și acuzațiile aduse.Renunțarea la drepturile procedurale nu încalcă prezumția de nevinovăție. Realizarea dreptului la tăcere în procedurile respective are anumite particularități ce nu contravin substanței dreptului. În toate cazurile în care interesul public prevalează asupra renunțării la drepturi, rolul instanței urmează a fi unul activ.

Bibliografie:

1. *A se vedea spre ex: Scoppola c. Italiei (nr. 2) [MC], 17 septembrie 2009, nr. 10249/03, par. 135-136; Sejdovic c. Italiei [MC], 1 martie 2006, nr. 56581/00, par. 86.*
2. *HCC nr. 3 / 2023.*
3. *Dvorski c. Croației [MC], 20 octombrie 2015, nr. 25703/11, par. 100-102.*
4. *Natsvlishvili și Togonidze c. Georgiei, 29 aprilie 2014 nr. 9043/05, par. 92.*
5. *Pishchalnikov c. Russiei, 24 septembrie 2009, nr. 7025/042, par. 77, 119.*
6. *Mariani c. Franței, 31 martie 2005, nr. 43640/98, par. 41.*
7. *Natsvlishvili și Togonidze c. Georgiei, par. 93-95.*
8. *Felix Guțu c. Republicii Moldova, 20 octombrie 2020 nr. 13112/07, par. 60, 61.*
9. *Ibrahim ș.a. c. Regatului Unit [MC], 13 September 2016, nr. 50541/08 ș.a., par. 272.*
10. *Somogyi v. Italia, 18 mai 2004 nr. 67972/01 par. 70-71.*
11. *Salabiaku c. Franței 7 octobre 1988, nr. 10519/83, par. 28.*
12. *Colozza c. Italiei, 12 februarie 1985, nr. 9024/80, par. 28.*
13. *Sejdovic c Italiei, 1martie 2006, nr. 56581/00, par. 88.*
14. *Medenica c Elveției, 1 iunie 2001, nr. 20491/92, par. 57.*
15. *Sejdovic c Italiei, (cit. supra), par. 87.*
16. *Pishchalnikov c. Russiei, (cit. supra), par. 119.*
17. *Jones c. Regatului Unit (dec.), 9 septembrie 2003 nr. 30900/02.*
18. *Ibrahim ș.a. c Regatului Unit (cit. supra), par. 272.*
19. *Colozza c. Italiei, 12 februarie 1985, nr. 9024/80, par. 28.*
20. *Sejdovic c. Italiei [MC], 1 martie 2006, 56581/00, par. 101.*
21. *Dijkhuizen c. Olandei, 8 iunie 2021, nr. 61591/16, par. 59-62.*
22. *Medenica c. Elveției, 14 iunie 2001, nr. 20491/92, par. 58.*

23. *DCC nr. 124 /2018; DCC nr. 77/2021.*
24. *24.DCC nr. 40 /2018; DCC nr. 50/2022.*
25. *Dvorski c. Croației (cit. supra), par. 100 și 101; Sakhnovskiy Rusiei [MC], 2 noviembrie 2010, nr. 21272/03, par. 90.*
26. *Van Geyseghem c. Belgiei [MC], 21 ianuarie 1999, nr. 26103/95, par. 34, 35.*
27. *Krombach v. Franța, 29731/96, 13 februarie 2001, par. 90.*
28. *Sejdovic c. Italiei, (cit. supra), par 103.*
29. *Dvorski c. Croaţiei, (cit. supra), par. 102.*
30. *Topi c. Albaniei, 22 mai 2018, nr. 14816/08, par. 59.*
31. *Demebukov c. Bulgariei, 28 februarie 2008, 68020/01, par. 53, 55, 57.*
32. *Sanader c. Croației, 12 februarie 2015, 66408/12, par. 93.*
33. *Murtazaliyeva c Rusiei,18 decembrie 2018, nr. 36658/05, par. 117-120.*
34. *A se vedea spre exemplu: I Dolea Considerente cu privire la conceptul „Favor Defensionis”, în contextul egalității armelor. Materialele conferinț ei „Integrare prin cercetare și inovare. Chișinău, 10-11 noiembrie 2021.*
35. *Natsvlishvili și Togonidze c. Georgiei, 29 aprilie 2014, nr. 9043/05, par.95.*
36. *DCC, nr. 40 /2018.*
37. *Sejdovic c. Italiei, (cit. supra), par 87.*
38. *Stoichkov v. Bulgaria, 9808/02, 24 martie 2005, 57.*
39. *Natsvlishvili și Togonidze c. Georgiei (cit. supra), par. 96.*
40. *Sanader v. Croația, 12 februarie 2015, nr. 66408/12, par. 85-90.*
41. *Jones c Regatului Unit (dec.).*
42. *Topi c. Albaniei (cit. supra). par. 59.*
43. *Håkansson și Sturesson c.Suediei, 21 februarie 1990, nr. 11855/85, par. 66.*
44. *Barthold c. Germaniei, 25 martie 1985, nr. 8734/79, par. 58.*
45. *HCC nr. 19/1998, HCC nr. 19/2015, HCC, nr. 16/2016.*
46. *HCC nr. 11/2001, HCC, nr. 24/2007.*
47. *Legea Nr. 148 din 09-06-2023 privind accesul la informațiile de interes public, art. 4.*
48. *Hot. Plen. CSJ, nr. 11/2010.*
49. *Håkansson și Sturesson c. Suediei (cit. supra), par. § 66.*
50. *Hermi c. Italiei, 18 octobre 2006, nr. 18114/02, par. 79, 80.*
51. *HCC nr. 3/2023.*
52. *Simeonovi c. Bulgariei [MC], 12 mai 2017, nr. 21980/04, par. 115.*
53. *Makeiev c.Rusiei, 5 februarie 2009, nr. 13769/04, par. 37.*
54. *Murtazalieva c Rusiei (cit. supra) par. 127.*
55. *Perez c. Franței [MC], 12 februarie 2004, nr. 47287/99), par. 70.*
56. *HCC nr. 9/2017.*
57. *Vidgen c. Țărilor de Jos, 10 iulie 2012, nr. 29353/06, par. 42.*
58. *Navalnyy şi Ofitserov c. Rusiei, 23 februarie 2016, nr.46632/13, nr. 28671/14, par. 102-121.*

Date despre autor:
Igor DOLEA**,** doctor habilitat, profesor universitar, Facultatea Drept, Universitatea de Stat din Moldova
ORCID: 0000-0003-4094-6098
E-mail: igor.dolea@usm.md

Prezentat: 01.03.2025